

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ ΤΩΝ ΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ

ΠΡΩΤΟ ΤΜΗΜΑ

ΥΠΟΘΕΣΗ   **È È**   **κατά ΕΛΛΑΔΑΣ**

(Προσφυγή αριθ. 2920/08)

ΑΠΟΦΑΣΗ

ΣΤΡΑΣΒΟΥΡΓΟ

18 Μαρτίου 2010

Η παρούσα απόφαση θα καταστεί οριστική σύμφωνα με τους όρους που προβλέπονται από το άρθρο 44 § 2 της Σύμβασης. Μπορεί να υποστεί τυπικές διορθώσεις.

Στην υπόθεση È È κατά Ελλάδας,

Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (πρώτο τμήμα), συνεδριάζοντας σε τμήμα, η σύνθεση του οποίου έχει ως εξής:

Nina Vajić, *πρόεδρος,*

Χρήστος Ροζάκης,

Khanlar Hajiyev,

Dean Spielmann,

Sverre Erik Jebens,

Giorgio Malinverni,

Γεώργιος Νικολάου, *δικαστές,*

και André Wampach, *αναπληρωτής γραμματέας τμήματος.*

Αφού διασκέφθηκε σε συμβούλιο στις 25 Φεβρουαρίου 2010,

Εκδίδει την πιο κάτω απόφαση, η οποία ελήφθη την ημερομηνία αυτή:

ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ

1. Η υπόθεση έχει εισαχθεί με μία προσφυγή (αριθ. 2920/08) στρεφόμενη κατά της Ελληνικής Δημοκρατίας από έναν υπήκοο του Κράτους αυτού, τον κύριο È È («ο προσφεύγων»), ο οποίος προσέφυγε ενώπιον του Δικαστηρίου στις 18 Δεκεμβρίου 2007 δυνάμει του άρθρου 34 της Σύμβασης για την προστασία των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και των Θεμελιωδών Ελευθεριών («η Σύμβαση»).

2. Ο προσφεύγων εκπροσωπείται από τον κύριο Β. Χειρδάρη, δικηγόρο του συλλόγου Αθηνών. Η Ελληνική Κυβέρνηση («η Κυβέρνηση») εκπροσωπείται από τον απεσταλμένο του αντιπροσώπου της, κύριο Κ. Γεωργιάδη, πάρεδρο του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους.

3. Στις 31 Μαρτίου 2009, η πρόεδρος του πρώτου τμήματος αποφάσισε να κοινοποιήσει στην Κυβέρνηση τις αιτιάσεις τις ελκόμενες από τη διάρκεια της διαδικασίας και από την απουσία στο εθνικό δίκαιο πραγματικής προσφυγής ως προς τούτο. Σύμφωνα με το άρθρο 29 § 3 της Σύμβασης, αποφασίσθηκε επιπλέον ότι το τμήμα θα αποφαινόταν ταυτόχρονα επί του παραδεκτού και επί της ουσίας.

ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΑ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΑ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΑ

I. ΟΙ ΣΥΝΘΗΚΕΣ ΤΗΣ ΠΑΡΟΥΣΑΣ ΥΠΟΘΕΣΗΣ

4. Ο προσφεύγων έχει γεννηθεί το 1943 και κατοικεί στην Αθήνα.
5. Το 1993, ο προσφεύγων επέτυχε την έκδοση δύο διαταγών πληρωμής κατά των παλιών συνεταίρων του, δυνάμει των οποίων οι τελευταίοι έπρεπε να του καταβάλουν το συνολικό ποσό των 12.000.000 δραχμών (35.216 ευρώ).
6. Στις 10 Μαΐου 1993, οι παλιοί συνεταίροι του προσφεύγοντος κατέθεσαν ενώπιον του Μονομελούς Πρωτοδικείου Αθηνών ανακοπή κατά των διαταγών πληρωμής. Η συζήτηση, η οποία είχε αρχικά ορισθεί για την 1^η Δεκεμβρίου 1993, αναβλήθηκε για τις 8 Ιουνίου 1994, ημερομηνία κατά την οποία αναβλήθηκε εκ νέου διότι δεν προσήλθαν οι διάδικοι. Στις 20 Σεπτεμβρίου 1994, ο προσφεύγων ζήτησε τον ορισμό νέας δικασίμου. Η συζήτηση έλαβε χώρα στις 13 Σεπτεμβρίου 1995.
7. Στις 18 Οκτωβρίου 1995, το δικαστήριο, κρίνοντας κατά τη διαδικασία πιστωτικών τίτλων, επικύρωσε τις προσβαλλόμενες διαταγές πληρωμής και αποφάνθηκε ότι οι ισχυρισμοί των αιτούντων έπρεπε να εξετασθούν σε ιδιαίτερη συζήτηση (απόφαση αριθ. 1693/1995). Στις 5 Ιανουαρίου 1996, οι διάδικοι ζήτησαν τον ορισμό δικασίμου. Η συζήτηση έλαβε χώρα στις 13 Νοεμβρίου 1996.
8. Στις 15 Ιανουαρίου 1997, το Μονομελές Πρωτοδικείο Αθηνών ακύρωσε τις προσβαλλόμενες διαταγές πληρωμής, για τον λόγο ότι οι συναλλαγματικές του προσφεύγοντος αποτελούσαν προϊόν εκβιασμού (απόφαση αριθ. 57/1997).
9. Στις 18 Νοεμβρίου 1998, ο προσφεύγων άσκησε έφεση. Η συζήτηση έλαβε χώρα στις 11 Νοεμβρίου 1999.
10. Στις 22 Μαρτίου 2000, το Εφετείο Αθηνών απέρριψε την έφεση, με μία ευρέως αιτιολογημένη απόφαση, κρίνοντας ιδίως ότι οι συναλλαγματικές δυνάμει των οποίων είχαν εκδοθεί οι δύο διαταγές πληρωμής, αποτελούσαν προϊόν εκβιασμού που άσκησε ο προσφεύγων στους παλιούς συνεταίρους του (απόφαση αριθ. 2294/2000).
11. Στις 18 Μαΐου 2000, ο προσφεύγων άσκησε αίτηση αναίρεσης, αμφισβητώντας την εκτίμηση των αποδείξεων από το εφετείο και την αιτιολογία της προσβαλλόμενης απόφασης. Παραπονείται, μεταξύ άλλων, ότι το εφετείο είχε δεχθεί, χωρίς καμία σαφή αιτιολογία, τον ισχυρισμό ότι οι αντίδικοι είχαν υποκύψει στον εκβιασμό του. Στις 13 Ιουλίου 2005, ζήτησε τον ορισμό δικασίμου. Στις 13 Φεβρουαρίου 2006, ο εισηγητής πρότεινε την απόρριψη της αίτησης. Η συζήτηση ενώπιον του πρώτου τμήματος του Αρείου Πάγου, η οποία είχε αρχικά ορισθεί για τις 30 Δεκεμβρίου 2006, έλαβε χώρα, κατόπιν μίας αναβολής που ζήτησε ο συνήγορος του προσφεύγοντος, στις 29 Ιανουαρίου 2007. Την 1^η Φεβρουαρίου 2007, ο

προσφεύγων κατέθεσε συμπληρωματικό υπόμνημα, στο οποίο εξιστορούσε περαιτέρω τα πραγματικά περιστατικά της υπόθεσης που δέχθηκε το εφετείο.

12. Στις 18 Ιουνίου 2007, με μία ευρέως αιτιολογημένη απόφαση, ο Άρειος Πάγος υιοθέτησε τα συμπεράσματα του εφετείου και απέρριψε την αίτηση. Σε ό,τι αφορά ειδικότερα τους λόγους τους ελκόμενους από την έλλειψη αιτιολογίας της προσβαλλόμενης απόφασης, το ανώτατο δικαστήριο έκρινε ότι ήταν αόριστοι, διότι ο προσφεύγων δεν είχε διευκρινίσει στην αίτησή του τα πραγματικά περιστατικά στα οποία στηρίχθηκε το εφετείο για να κρίνει ότι οι αντίδικοι είχαν υποστεί εκβιασμό εκ μέρους του. Επί αυτού του σημείου, το εφετείο επεσήμανε ότι δεν μπορούσε να γίνει δεκτή η συμπλήρωση των ελλিপών στοιχείων μέσω παραπομπής σε άλλα έγγραφα ή στο συμπληρωματικό υπόμνημα. Σε ό,τι αφορά τέλος τους λόγους τους ελκόμενους από τη διεξαγωγή των αποδείξεων, το ανώτατο δικαστήριο έκρινε ομοίως ότι ήταν αόριστοι (απόφαση αριθ. 1411/2007). Η απόφαση αυτή καθαρογράφηκε και θεωρήθηκε στις 4 Ιουλίου 2007.

II. ΤΟ ΕΦΑΡΜΟΣΤΕΟ ΕΘΝΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ ΚΑΙ Η ΠΡΑΚΤΙΚΗ

13. Τα εφαρμοστέα άρθρα του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας έχουν ως εξής:

Άρθρο 106

«Το δικαστήριο ενεργεί μόνο ύστερα από αίτηση διαδίκου και αποφασίζει με βάση τους πραγματικούς ισχυρισμούς που προτείνουν οι διάδικοι (...)»

Άρθρο 108

«Οι διαδικαστικές πράξεις ενεργούνται με πρωτοβουλία και επιμέλεια των διαδίκων (...)»

14. Τα πιο πάνω αναφερόμενα άρθρα καθιερώνουν αντίστοιχα τις αρχές της διαθέσεως και της πρωτοβουλίας των διαδίκων. Σύμφωνα με την αρχή της διαθέσεως, η δικαστική προστασία μέσα στο πλαίσιο των αστικών διαφορών παρέχεται μόνον εφόσον ζητηθεί από τους διαδίκους, στο μέτρο που ζητείται και εάν συνεχίσει να ζητείται. Εξάλλου, σύμφωνα με την αρχή της πρωτοβουλίας των διαδίκων, η πρόοδος μιας πολιτικής δίκης εξαρτάται εξ ολοκλήρου από την επιμέλεια των διαδίκων (Π. Γέσιου-Φαλτσή, *Civil Procedure in Hellas*, éd. Sakkoulas-Kluwer, σελ. 45 επ.).

15. Πρέπει ομοίως να ληφθούν υπόψη τα ακόλουθα άρθρα του ίδιου κώδικα:

Άρθρο 559 § 1

«Αναίρεση επιτρέπεται μόνο αν παραβιάστηκε κανόνας του ουσιαστικού δικαίου (...), αδιάφορο αν πρόκειται για νόμο ή έθιμο, ελληνικό ή ξένο, εσωτερικού ή διεθνούς δικαίου (...).»

Άρθρο 566 § 1

«Το έγγραφο της αναίρεσης πρέπει να περιέχει τα στοιχεία που απαιτούνται κατά τα άρθρα 118 έως 120, να αναφέρει την προσβαλλόμενη απόφαση, τους λόγους της αναίρεσης, αίτηση για την αναίρεση, ολική ή εν μέρει της προσβαλλόμενης απόφασης και αίτηση για την ουσία της υπόθεσης.»

Άρθρο 577 § 3

«Αν ο Άρειος Πάγος κρίνει νόμιμη και παραδεκτή την αναίρεση, εξετάζει το παραδεκτό και το βάσιμο των λόγων της.»

Άρθρο 578

«Αν το αιτιολογικό της προσβαλλόμενης απόφασης κρίνεται εσφαλμένο αλλά το διατακτικό της ορθό, ο Άρειος Πάγος απορρίπτει την αναίρεση (...).»

16. Σύμφωνα με την νομολογία του Αρείου Πάγου, η αίτηση αναίρεσης πρέπει να προσδιορίζει ποιος είναι ο κανόνας ουσιαστικού δικαίου που παραβιάστηκε, σε τι συνίσταται το νομικό σφάλμα, με άλλα λόγια πού βρίσκεται η παραβίαση στην ερμηνεία ή την εφαρμογή του εν λόγω κανόνα, και πρέπει επίσης να περιλαμβάνει την έκθεση των πραγματικών περιστατικών επί των οποίων στηρίχθηκε το Εφετείο για να απορρίψει το ένδικο μέσο (Άρειος Πάγος αριθ. 1507/1997, 290/2003, 237/2004).

ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΝΟΜΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

I. ΕΠΙ ΤΩΝ ΕΠΙΚΑΛΟΥΜΕΝΩΝ ΠΑΡΑΒΙΑΣΕΩΝ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 6 § 1 ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ

17. Ο προσφεύγων παραπονείται για το δίκαιο και τη διάρκεια της επίδικης διαδικασίας. Επικαλείται το άρθρο 6 § 1 της Σύμβασης, τα εφαρμοστέα τμήματα του οποίου έχουν ως εξής:

«Παν πρόσωπον έχει δικαίωμα όπως η υπόθεσίς του δικασθεί δικαίως (...) εντός λογικής προθεσμίας, υπό δικαστηρίου (...), το οποίον θα αποφασίση (...) επί των αμφισβητήσεων επί των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων του αστικής φύσεως (...).»

A. Επί της αιτίας της ελκόμενης από το δίκαιο της διαδικασίας

18. Ο προσφεύγων παραπονείται για παραβίαση του δικαιώματός του πρόσβασης σε δικαστήριο. Υποστηρίζει ως προς τούτο ότι η αίτηση αναίρεσής του ήταν προσηκόντως τεκμηριωμένη και κατηγορεί το ανώτατο δικαστήριο ότι επέδειξε υπερβολική τυπολατρία στην εξέταση των λόγων του και ότι εσφαλμένα τους απέρριψε ως αόριστους.

Επί του παραδεκτού

A) Γενικές αρχές

19. Το Δικαστήριο υπενθυμίζει την πάγια νομολογία του σύμφωνα με την οποία δεν έχει ως αποστολή του να υποκαθιστά τα εθνικά δικαστήρια. Η ευθύνη της ερμηνείας της εθνικής νομοθεσίας ανήκει καταρχήν στις εθνικές αρχές και ειδικότερα στα δικαστήρια (βλέπε, μεταξύ πολλών άλλων, *Garcia Manibardo κατά Ισπανίας*, αριθ. 38695/97, § 36, CEDH 2000-II). Εξάλλου, το «δικαίωμα σε δικαστήριο», του οποίου το δικαίωμα πρόσβασης συνιστά μία ιδιαίτερη πλευρά, δεν είναι απόλυτο και προσφέρεται σε περιορισμούς, οι οποίοι γίνονται σιωπηρά δεκτοί, ειδικότερα ως προς τους όρους του παραδεκτού μιας προσφυγής, διότι απαιτεί από την ίδια την φύση του μία ρύθμιση από το Κράτος, το οποίο απολαμβάνει ως προς τούτο μιας διακριτικής ευχέρειας. Εν τούτοις, οι περιορισμοί αυτοί δεν θα μπορούσαν να περιορίσουν την ανοικτή πρόσβαση ενός διοικούμενου κατά τρόπο ή σε βαθμό ώστε το δικαίωμά του σε δικαστήριο να θιγεί στην ίδια την ουσία του. Τέλος, δεν συμβιβάζονται με το άρθρο 6 § 1, παρά μόνον αν τείνουν προς θεμιτό σκοπό και αν υφίσταται εύλογη σχέση αναλογικότητας μεταξύ των χρησιμοποιούμενων μέσων και του διωκόμενου

σκοπού (βλέπε, μεταξύ πολλών άλλων, *Edificaciones March Gallego S.A. κατά Ισπανίας*, 19 Φεβρουαρίου 1998, § 34, *Recueil des arrêts et décisions* 1998-I). Πράγματι, το δικαίωμα πρόσβασης σε δικαστήριο θίγεται όταν η ρύθμισή του παύει να εξυπηρετεί τους σκοπούς της ασφαλείας του δικαίου και της ορθής απονομής της δικαιοσύνης και αποτελεί ένα είδος φραγμού που εμποδίζει την επί της ουσίας εξέταση της υπόθεσης του διοικούμενου από το αρμόδιο δικαστήριο.

20. Το Δικαστήριο υπενθυμίζει επιπλέον ότι το άρθρο 6 της Σύμβασης δεν υποχρεώνει τα συμβαλλόμενα Κράτη να θεσπίσουν εφετεία ή ακυρωτικά δικαστήρια (βλέπε, ιδίως, *Delcourt κατά Βελγίου*, απόφαση της 17 Ιανουαρίου 1970, §§ 25-26, *série A* no. 11). Εν τούτοις, αν υπάρχουν τέτοια δικαστήρια, οι εγγυήσεις του άρθρου 6 πρέπει να τηρούνται, ιδίως ως προς την εξασφάλιση στους διαδίκους ενός πραγματικού δικαιώματος πρόσβασης στα δικαστήρια προκειμένου αυτά να αποφασίσουν επί των αμφισβητήσεων των σχετικών με τα «δικαιώματα και τις υποχρεώσεις τους αστικής φύσεως» (βλέπε, μεταξύ άλλων, *Brualla Gómez de la Torre κατά Ισπανίας*, 19 Δεκεμβρίου 1997, § 37, *Recueil* 1997-VIII). Επιπλέον, η συμβατότητα των περιορισμών που προβλέπονται από το εθνικό δίκαιο προς το δικαίωμα πρόσβασης σε δικαστήριο, το οποίο αναγνωρίζεται από το άρθρο 6 § 1 της Σύμβασης, εξαρτάται από τις ιδιαιτερότητες της επίδικης διαδικασίας και πρέπει να λαμβάνεται υπόψη το σύνολο της δίκης που διεξήχθη μέσα στην εθνική έννομη τάξη και ο ρόλος που έπαιξε σε αυτήν το ανώτατο δικαστήριο, αφού οι προϋποθέσεις του παραδεκτού μιας αίτησης αναίρεσης μπορούν να είναι πιο αυστηρές από εκείνες μιας έφεσης (*Khalfaoui κατά Γαλλίας*, αριθ. 34791/97, CEDH 1999-IX).

21. Το Δικαστήριο υπενθυμίζει τέλος ότι η ρύθμιση του τύπου της άσκησης μιας προσφυγής στοχεύει στην εξασφάλιση της ορθής απονομής της δικαιοσύνης και του σεβασμού, ιδιαίτερα, της αρχής της ασφαλείας του δικαίου. Εν τούτοις, οι ενδιαφερόμενοι πρέπει να μπορούν να αναμένουν ότι οι κανόνες αυτοί θα εφαρμοστούν (*Miragall Escolano και λοιποί κατά Ισπανίας*, αριθ. 38366/97, 38688/97, 40777/98, 40843/98, 41015/98, 41400/98, 41446/98, 41484/98, 41487/98 και 41509/98, § 33, CEDH 2000-I).

22. Εν τούτοις, το Δικαστήριο έχει κρίνει πολλές φορές ότι η εφαρμογή εκ μέρους των εθνικών δικαστηρίων συγκεκριμένου τύπου που πρέπει να τηρείται για την άσκηση ενός ενδίκου μέσου μπορεί να παραβιάσει το δικαίωμα πρόσβασης σε δικαστήριο. Το ίδιο ισχύει όταν η υπερβολικά τυπολατρική ερμηνεία της συνήθους νομιμότητας εκ μέρους ενός δικαστηρίου εμποδίζει, τοις πράγμασιν, την επί της

ουσίας εξέταση μίας προσφυγής ασκηθείσας από τον ενδιαφερόμενο (*Běleš και λοιποί κατά Δημοκρατίας της Τσεχίας*, αριθ. 47273/99, § 69, CEDH 2002-IX, *Zvolský και Zvolská κατά Δημοκρατίας της Τσεχίας*, αριθ. 46129/99, § 55, CEDH 2002-IX).

β) Εφαρμογή των πιο πάνω αναφερομένων αρχών στην παρούσα υπόθεση

23. Στην προκείμενη περίπτωση, το Δικαστήριο διαπιστώνει ότι ο κανόνας που εφάρμοσε ο Άρειος Πάγος προκειμένου να αποφανθεί επί του παραδεκτού του επίδικου λόγου αποτελεί ένα νομολογιακό κατασκευάσμα: δεν απορρέει από μία συγκεκριμένη δικονομική διάταξη, αλλά από τον συνδυασμό τεσσάρων άρθρων του κώδικα πολιτικής δικονομίας. Εν συντομία, το ανώτατο δικαστήριο ορίζει ως προς το ζήτημα αυτό μία προϋπόθεση παραδεκτού που αφορά την σαφήνεια των λόγων αναίρεσης.

24. Επίσης, αυτός ο νομολογιακός κανόνας υπακούει, γενικά, στις απαιτήσεις της ασφαλείας του δικαίου και της ορθής απονομής της δικαιοσύνης. Όταν ο αναιρεσείων κατηγορεί το εφετείο για μία εσφαλμένη εκτίμηση των πραγματικών περιστατικών σε σχέση με τον εφαρμοσθέντα κανόνα δικαίου, φαίνεται εύλογο να ζητείται από αυτόν να εκθέσει μέσα στην αίτηση αναίρεσής του τα πραγματικά περιστατικά όπως αυτά έγιναν δεκτά από το εφετείο. Ελλείψει αυτού, το ανώτατο δικαστήριο δεν θα ήταν σε θέση να ασκήσει τον ακυρωτικό έλεγχο του έναντι της προσβληθείσας απόφασης. Θα ήταν υποχρεωμένο να προβεί σε μία νέα παραδοχή των σχετικών πραγματικών περιστατικών της υπόθεσης και να τα εκτιμήσει το ίδιο σε σχέση με τον κανόνα δικαίου που εφαρμόστηκε από το εφετείο. Το ενδεχόμενο αυτό δεν θα μπορούσε να γίνει δεκτό, διότι θα ισοδυναμούσε με αξίωση από το ανώτατο δικαστήριο να διατυπώσει το ίδιο τους λόγους αναίρεσης που υποτίθεται ότι υποβάλλονται στην κρίση του. Συμπερασματικά, ο νομολογιακός κανόνας που εφαρμόστηκε εν προκειμένω συμβιβάζεται με την ιδιαιτερότητα του ρόλου του Αρείου Πάγου, ο έλεγχος του οποίου περιορίζεται στην τήρηση του νόμου (βλέπε, προς τούτο, *Μπρέχος κατά Ελλάδας* (déc.), αριθ. 7632/04, 11 Απριλίου 2006).

25. Το Δικαστήριο σημειώνει ότι εν προκειμένω, ο προσφεύγων αρκέστηκε στην αίτησή του να ασκήσει κριτική της αιτιολογίας του εφετείου, επιβαρύνοντας τον Άρειο Πάγο με την υποχρέωση να προβεί σε μία νέα παραδοχή των πραγματικών περιστατικών που έλαβε υπόψη το εφετείο για να καταλήξει στα συμπεράσματά του. Δεν μπορεί ως εκ τούτου να θεωρηθεί ότι απορρίπτοντας τους σχετικούς λόγους ως άοριστους, ο Άρειος Πάγος επέδειξε αυθαιρεσία ή υπερβολική τυπολατρία. Το

γεγονός ότι ο προσφεύγων εξιστόρησε περαιτέρω τα σχετικά πραγματικά περιστατικά που έκανε δεκτά το εφετείο στο συμπληρωματικό υπόμνημά του, το οποίο κατατέθηκε μετά τη συζήτηση, δεν μπορεί να οδηγήσει το Δικαστήριο σε διαφορετικό συμπέρασμα, διότι, σύμφωνα με τη νομολογία του Αρείου Πάγου, μία τέτοια προσθήκη δεν θεραπεύει τον αόριστο χαρακτήρα των λόγων αναίρεσης.

26. Υπό των φων των προηγουμένων σκέψεων, το Δικαστήριο εκτιμά λοιπόν ότι εν προκειμένω οι αιτιάσεις του προσφεύγοντος που έλκονται από το δίκαιο της διαδικασίας στερούνται βάσης και ότι ο Άρειος Πάγος δεν προσέβαλε το δικαίωμα πρόσβασης σε δικαστήριο του προσφεύγοντος (βλέπε, *a contrario*, μεταξύ πολλών άλλων, τις αποφάσεις *Λιακοπούλου κατά Ελλάδας*, αριθ. 20627/04, 24 Μαΐου 2006, *Ευσταθίου και λοιποί κατά Ελλάδας*, αριθ. 36998/02, 27 Ιουλίου 2006, *Ζουμπουλίδης κατά Ελλάδας*, αριθ. 77574/01, 14 Δεκεμβρίου 2006, *Βασιλάκης κατά Ελλάδας*, αριθ. 25145/05, 17 Ιανουαρίου 2008, *Κοσκινά και λοιποί κατά Ελλάδας*, αριθ. 2602/06, 21 Φεβρουαρίου 2008).

27. Έπεται ότι η αιτίαση αυτή είναι προδήλως αβάσιμη και πρέπει να απορριφθεί κατ'εφαρμογή του άρθρου 35 §§ 3 και 4 της Σύμβασης.

B. Επί της αιτίασης της ελκόμενης από τη διάρκεια της διαδικασίας

1. Επί του παραδεκτού

28. Το Δικαστήριο διαπιστώνει ότι αυτή η αιτίαση δεν είναι προδήλως αβάσιμη με την έννοια του άρθρου 35 § 3 της Σύμβασης. Σημειώνει επιπλέον ότι αυτή δεν προσκρούει σε κανέναν άλλο λόγο απαραδέκτου. Πρέπει επομένως να κηρυχθεί παραδεκτή.

2. Επί της ουσίας

α) Περίοδος που πρέπει να ληφθεί υπόψη

29. Η επίδικη διαδικασία άρχισε στις 10 Μαΐου 1993, με την κατάθεση της ανακοπής ενώπιον του Μονομελούς Πρωτοδικείου Αθηνών, και περατώθηκε στις 4 Ιουλίου 2007, με την καθαρογραφή της απόφασης αριθ. 1411/2007 του Αρείου Πάγου. Η περίοδος που πρέπει να ληφθεί υπόψη είναι επομένως δεκατέσσερα έτη και ένας μήνας για τρεις βαθμούς δικαιοδοσίας. Επί αυτού του τελευταίου σημείου, το

Δικαστήριο επισημαίνει ότι λαμβανομένων υπόψη των στοιχείων του φακέλου, από κανένα στοιχείο δεν μπορεί να γίνει δεκτό το επιχείρημα της Κυβέρνησης, σύμφωνα με το οποίο διεξήχθησαν δύο διαφορετικές διαδικασίες ενώπιον του Μονομελούς Πρωτοδικείου και ότι πρέπει να ληφθούν υπόψη τέσσερις βαθμοί δικαιοδοσίας.

β) Εύλογος χαρακτήρας της διάρκειας της διαδικασίας

30. Αναφερόμενη στον κώδικα πολιτικής δικονομίας που αφήνει την πρωτοβουλία στους διαδίκους, η Κυβέρνηση εκτιμά ότι ο χρονολογικός πίνακας επιβεβαιώνει την απουσία πρωτοβουλίας των διαδίκων στην προκειμένη περίπτωση, οι οποίοι συνέβαλαν στην επιμήκυνση της διαδικασίας. Επισημαίνει ως προς τούτο ότι ο προσφεύγων περίμενε ένα έτος και δέκα μήνες για να ασκήσει έφεση και πέντε έτη και δύο μήνες περίπου για να ζητήσει τον ορισμό δικασίμου ενώπιον του Αρείου Πάγου. Η Κυβέρνηση σημειώνει επιπλέον ότι οι διάδικοι ευθύνονται για την αναβολή της συζήτησης της 8^{ης} Ιουνίου 1994 ενώπιον του Μονομελούς Πρωτοδικείου Αθηνών και ότι ο προσφεύγων ζήτησε την αναβολή της συζήτησης της 30^{ης} Οκτωβρίου 2006 ενώπιον του Αρείου Πάγου. Η Κυβέρνηση καταλήγει ότι οι διάδικοι ευθύνονται για μία καθυστέρηση οκτώ ετών και τριών μηνών περίπου στη διεξαγωγή της διαδικασίας και υποστηρίζει ότι αυτή διεξήχθη εντός των καλύτερων δυνατών προθεσμιών.

31. Ο προσφεύγων εκτιμά ότι ουδόλως ευθύνεται για τις καθυστερήσεις που διαπιστώθηκαν στη διεξαγωγή της διαδικασίας και υποστηρίζει ότι η υπόθεσή του γνώρισε υπερβολική διάρκεια.

32. Το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι ο εύλογος χαρακτήρας της διάρκειας μιας διαδικασίας εκτιμάται σύμφωνα με τις συνθήκες της υπόθεσης και λαμβανομένων υπόψη των κριτηρίων που έχουν καθιερωθεί από την νομολογία του, ειδικότερα της πολυπλοκότητας της υπόθεσης, της συμπεριφοράς του προσφεύγοντος και εκείνης των αρμοδίων αρχών, καθώς και του αντικειμένου της διαφοράς για τους ενδιαφερόμενους (βλέπε, μεταξύ πολλών άλλων, *Frydlender κατά Γαλλίας* [GC], αριθ. 30979/96, § 43, CEDH 2000-VII).

33. Το Δικαστήριο έχει χειριστεί πολλές φορές υποθέσεις που εγείρουν ζητήματα παρόμοια με εκείνα της προκείμενης υπόθεσης και έχει διαπιστώσει την παραβίαση του άρθρου 6 § 1 της Σύμβασης (βλέπε την πιο πάνω αναφερόμενη απόφαση *Frydlender*).

34. Αφού εξέτασε όλα τα στοιχεία που του υποβλήθηκαν, το Δικαστήριο θεωρεί ότι η Κυβέρνηση δεν εξέθεσε κανένα γεγονός ή επιχείρημα που να μπορεί να οδηγήσει σε διαφορετικό συμπέρασμα στην παρούσα περίπτωση. Ειδικότερα, ακόμα κι αν οι διάδικοι είναι υπεύθυνοι για πολλές σημαντικές καθυστερήσεις στη διεξαγωγή της διαδικασίας, δεν παύει ωστόσο να ισχύει ότι ακόμα κι αν αφαιρεθεί από τη συνολική διάρκεια της διαδικασίας η καθυστέρηση των επτά ετών και τριών μηνών περίπου που μπορεί να τους καταλογισθεί, αυτή παραμένει υπερβολική. Το Δικαστήριο υπενθυμίζει στο σημείο αυτό ότι ακόμη και στα νομικά συστήματα που καθιερώνουν την αρχή της διεξαγωγής της δίκης από τους διαδίκους, η συμπεριφορά των ενδιαφερομένων δεν απαλλάσσει τους δικαστές από την εξασφάλιση της επιθυμητής από το άρθρο 6 § 1 ταχύτητας (*Λιτοσελίτης κατά Ελλάδας*, αριθ. 62771/00, § 30, 5 Φεβρουαρίου 2004). Ως εκ τούτου, λαμβανομένης υπόψη της νομολογίας του επί του ζητήματος αυτού, το Δικαστήριο εκτιμά ότι εν προκειμένω η διάρκεια της επίδικης διαδικασίας είναι υπερβολική και δε συνάδει με την απαίτηση της «λογικής προθεσμίας».

Συνεπώς, υπήρξε παραβίαση του άρθρου 6 § 1.

II. ΕΠΙ ΤΗΣ ΕΠΙΚΑΛΟΥΜΕΝΗΣ ΠΑΡΑΒΙΑΣΗΣ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 13 ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ

35. Ο προσφεύγων παραπονείται επίσης για το γεγονός ότι στην Ελλάδα δεν υπάρχει δικαστήριο στο οποίο μπορεί κάποιος να απευθυνθεί για να παραπονεθεί για την υπερβολική διάρκεια της διαδικασίας. Επικαλείται το άρθρο 13 της Σύμβασης, το οποίο έχει ως εξής:

«Παν πρόσωπον του οποίου τα αναγνωριζόμενα εν τη (...) Συμβάσει δικαιώματα και ελευθερία παρεβιάσθησαν, έχει το δικαίωμα πραγματικής προσφυγής ενώπιον εθνικής αρχής, έστω και αν η παραβίασις διεπράχθη υπό προσώπων ενεργούντων εν τη εκτελέσει των δημοσίων καθηκόντων των.»

36. Η Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι ο προσφεύγων μπορούσε να έχει στηριχθεί στο άρθρο 105 του Εισαγωγικού Νόμου του Αστικού Κώδικα το οποίο καθιερώνει την έννοια της ειδικής αδικοπραξίας δημοσίου δικαίου, θεσπίζοντας μία εξωσυμβατική ευθύνη του Δημοσίου. Σε κάθε περίπτωση, θεωρώντας ότι δεν υπήρξε

εν προκειμένω υπέρβαση της λογικής προθεσμίας, η Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι το άρθρο 13 δεν έχει εφαρμογή.

A. Επί του παραδεκτού

37. Το Δικαστήριο διαπιστώνει ότι η αιτίαση αυτή δεν είναι προδήλως αβάσιμη με την έννοια του άρθρου 35 § 3 της Σύμβασης. Το Δικαστήριο σημειώνει επιπλέον ότι αυτή δεν προσκρούει σε κανέναν άλλο λόγο απαραδέκτου. Πρέπει λοιπόν να κηρυχθεί παραδεκτή.

B. Επί της ουσίας

38. Το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι το άρθρο 13 εγγυάται μία πραγματική προσφυγή ενώπιον εθνικού δικαστηρίου που να επιτρέπει την προσφυγή κατά της παραβίασης της υποχρέωσης, η οποία επιβάλλεται από το άρθρο 6 § 1, να εκδικάζονται οι υποθέσεις μέσα σε λογική προθεσμία (βλέπε *Kudla κατά Πολωνίας* [GC], no. 30210/96, § 156, CEDH 2000-XI).

39. Εξάλλου, το Δικαστήριο είχε ήδη την ευκαιρία να διαπιστώσει ότι η ελληνική έννομη τάξη δεν προσφέρει στους ενδιαφερόμενους μία πραγματική προσφυγή με την έννοια του άρθρου 13 της Σύμβασης που να τους επιτρέπει να προβάλουν τις αιτιάσεις τους κατά της διάρκειας μιας διαδικασίας (*Κόντη-Αρβανίτη κατά Ελλάδας*, no. 53401/99, §§ 29-30, 10 Απριλίου 2003). Το Δικαστήριο δεν διακρίνει εν προκειμένω κανένα λόγο για να παρακάμψει την νομολογία αυτή, πολύ περισσότερο αφού η Κυβέρνηση δεν βεβαιώνει ότι η ελληνική έννομη τάξη έχει αποκτήσει εν τω μεταξύ μία τέτοια προσφυγή.

40. Συνεπώς, το Δικαστήριο εκτιμά ότι εν προκειμένω υπήρξε παραβίαση του άρθρου 13 της Σύμβασης λόγω της απουσίας στο εθνικό δίκαιο μιας προσφυγής που θα επέτρεπε στον προσφεύγοντα να επιτύχει την κύρωση της παραβίασης του δικαιώματός του να δικαστεί η υπόθεσή του μέσα σε λογική προθεσμία, με την έννοια του άρθρου 6 § 1 της Σύμβασης.

II. ΕΠΙ ΤΗΣ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 41 ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ

41. Σύμφωνα με το άρθρο 41 της Σύμβασης:

«Εάν το Δικαστήριο κρίνει ότι υπήρξε παραβίαση της Σύμβασης ή των Πρωτοκόλλων της και εάν το εσωτερικό δίκαιο του Υψηλού Συμβαλλομένου Μέρους επιτρέπει την ατελή μόνον επανόρθωση των συνεπειών της παραβίασης αυτής, το Δικαστήριο επιδικάζει στον ζημιωθέντα διάδικο, εφόσον συντρέχει λόγος, μία δίκαιη ικανοποίηση.»

A. Ζημία

42. Ο προσφεύγων αξιώνει 25.000 ευρώ για την ηθική βλάβη που υποστηρίζει ότι υπέστη.

43. Η Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι μία διαπίστωση της παραβίασης θα αποτελούσε αφ'εαυτής μία επαρκή δίκαιη ικανοποίηση για την ηθική βλάβη. Εναλλακτικά, υποστηρίζει ότι το επιδικαστέο για την αιτία αυτή ποσό δεν μπορεί να υπερβεί τα 3.000 ευρώ.

44. Το Δικαστήριο εκτιμά ότι ο προσφεύγων υπέστη μία βέβαιη ηθική βλάβη την οποία δεν αποζημιώνει επαρκώς η διαπίστωση της παραβίασης της Σύμβασης. Αποφαινόμενο κατά δίκαιη κρίση, του επιδικάζει 1.500 ευρώ για την αιτία αυτή, πλέον οποιουδήποτε ποσού που μπορεί να οφείλεται ως φόρος.

B. Έξοδα και δικαστική δαπάνη

45. Ο προσφεύγων ζητεί επίσης 2.000 ευρώ για τα έξοδα και τη δικαστική δαπάνη στα οποία υποβλήθηκε ενώπιον του Δικαστηρίου. Ως προς τούτο, προσκομίζει ένα τιμολόγιο που έχει συνταχθεί στο όνομα του δικηγόρου του, ποσού 1.500 ευρώ.

46. Η Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι το αίτημα αυτό είναι υπερβολικό και εκτιμά ότι το επιδικαστέο για την αιτία αυτή ποσό δεν μπορεί να υπερβεί τα 1.000 ευρώ.

47. Το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι η επιδίκαση εξόδων και δικαστικής δαπάνης στη βάση του άρθρου 41 προϋποθέτει την απόδειξη της πραγματικότητας, της αναγκαιότητάς τους και, επιπλέον, του εύλογου χαρακτήρα του ύψους τους (*Ιατρίδης κατά Ελλάδας* [GC], no. 31107/96, § 54, CEDH 2000-XI).

48. Εν προκειμένω, λαμβανομένων υπόψη των στοιχείων που έχει στην κατοχή του και των πιο πάνω αναφερομένων κριτηρίων, το Δικαστήριο κρίνει εύλογο να επιδικάσει στον προσφεύγοντα 1.500 ευρώ για την αιτία αυτή, πλέον οποιουδήποτε ποσού που μπορεί να οφείλει αυτός ως φόρο.

Γ. Τόκοι υπερημερίας

49. Το Δικαστήριο κρίνει προσήκον να βασίσει το επιτόκιο των τόκων υπερημερίας στο επιτόκιο δανεισμού της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας προσαυξημένο κατά τρεις εκατοστιαίες μονάδες.

ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΛΟΓΟΥΣ ΑΥΤΟΥΣ, ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ, ΟΜΟΦΩΝΑ,

1. *Κηρύσσει* την προσφυγή παραδεκτή ως προς τις αιτιάσεις τις ελκόμενες από την υπερβολική διάρκεια της διαδικασίας και την απουσία στο εθνικό δίκαιο πραγματικής προσφυγής ως προς τούτο και απαράδεκτη κατά τα λοιπά.

2. *Αποφαίνεται* ότι υπήρξε παραβίαση του άρθρου 6 § 1 της Σύμβασης.

3. *Αποφαίνεται* ότι υπήρξε παραβίαση του άρθρου 13 της Σύμβασης.

4. *Αποφαίνεται*

α) ότι το εναγόμενο Κράτος οφείλει να καταβάλει στον προσφεύγοντα, μέσα σε τρεις μήνες από την ημέρα κατά την οποία η απόφαση θα καταστεί τελεσίδικη σύμφωνα με το άρθρο 44 § 2 της Σύμβασης, 1.500 (χίλια πεντακόσια) ευρώ για ηθική βλάβη και 1.500 (χίλια πεντακόσια) ευρώ για έξοδα και δικαστική δαπάνη, πλέον οποιουδήποτε ποσού μπορεί να οφείλει αυτός ως φόρο,

β) ότι, από τη λήξη της προθεσμίας αυτής και μέχρι την καταβολή, τα ποσά αυτά θα προσαυξηθούν με τόκους υπολογιζόμενους με επιτόκιο ίσο με το επιτόκιο δανεισμού της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας, το οποίο θα ισχύει κατά την εν λόγω περίοδο, προσαυξημένο κατά τρεις εκατοστιαίες μονάδες.

5. *Απορρίπτει* το αίτημα δίκαιης ικανοποίησης κατά τα λοιπά.

Συντάχθηκε στη γαλλική γλώσσα και στη συνέχεια κοινοποιήθηκε εγγράφως στις 18 Μαρτίου 2010 κατ'εφαρμογή του άρθρου 77 §§ 2 και 3 του κανονισμού.

(υπογραφή)

André Wampach

Αναπληρωτής Γραμματέας

(υπογραφή)

Nina Vajić

Πρόεδρος

Ακριβής μετάφραση του συνημμένου
εγγράφου από τα γαλλικά.

Αθήνα, 20 Μαρτίου 2010

Ο μεταφραστής

Αλέξανδρος Πετρουτσόπουλος